

DENİZLİ İLİNE GÖÇ EDEN AİLELERİN EĞİTİME BAKIŞ AÇILARI*

THE VIEWVS ON EDUCATION OF IMMIGRANT FAMILIES İN DENİZLİ

Gönül İÇLİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Denizli iline göç eden ailelerin eğitime bakış açılarını, karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır. Bu amaçla göç etmiş 158 aileye anket uygulanmış ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir

Anahtar Kelimeler: Denizli, eğitim

ABSTRACT

This article is about the social problems and education of immigrants who come from the other parts of the Turkey to Denizli.

Key Words: Denizli, education

Bu araştırma kırsal kesimden Denizli iline göç etmiş olan ailelerin kentsel yaşama uyum süreçlerini, eğitime bakış açılarını irdelemeyi amaçlamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde kentsel büyüme modelleri geçen yüzyılda Amerika ve Kuzey Avrupa ülkelerinde yaşanan biçime uygun bir görünüm içersindedir. Göç olgusunun temelini tarım sektöründen kentsel alanlardaki endüstri ve hizmetler sektörüne geçiş ile birlikte kırsal alanlarda kentlerin sunduğu sosyal ve ekonomik kazançların bulunmaması oluşturmaktadır. Kentlerdeki olanakların kırsal kesime sağlanabilmesi kişi başına düşen yatırım maliyeti gözönüne alındığında daha büyük yatırımları gerektirmektedir. Yapılan araştırmalara göre kırsal kesimin alt yapı hizmetleri, sağlık hizmetleri, eğitim fırsatları açısından kentlerin gelişmişlik düzeyine erişebilmeleri çok zordur (Tatlidil; 1996:598-599).

Kentlerde uzmanlık alanlarının çeşitliliği, farklı çalışma ve yaşam koşulları içinde farklı alt kültürlerin ortaya çıkması sonucunda birbirine benzemeyen bireyler birlikte yaşamaktadırlar. Bu bağlamda kentleşme kent yaşamına uyum olarak, kent yaşamı sürecinde elde edilen bir kültür birikimi olarak değerlendirilebilir. Kent kültürü aynı zamanda kentlerin içinde buldukları sosyal, ekonomik, doğal faktörlerin de etkisi altındadır. Kentsel kesimde çalışma koşulları bireylerin çok daha nitelikli olmasını gerektirirken, gereken bilgi ve beceriyi bireye

aktarma bakımından eğitim yalnızca okul sistemi ile değil, kent ortamında yaratılan ilişkiler sistemi içinde de ele alınmalıdır.

Diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hızlı kentleşme daha çok genç nüfus kuşağında gerçekleşmektedir. Gecekonduların yaşam koşulları hem mekansal hem de toplumsal özellikler açısından kentleşme süreci içinde bir çok sorunların yaşandığı alanlar olarak belirmektedir. Kentleşme ve kentleşme sorunları irdelendiğinde kırsal kesimden gelen işgücünün ve göçmen ailelerin çocuklarının kentin sosyal ve ekonomik yaşamının öngördüğü niteliklere kavuşturulmasında, yapısal dönüşümlerin sağlanmasında okul sisteminin genelde yetersiz kaldığı görülmektedir. Özellikle örgütlü eğitim dışında kalan gençlerin sosyal ve ekonomik gelişimleri Türk eğitim politikalarının belirlediği standartları taşımaktan uzak kalmaktadır.

Sosyal yaşamın düzenlenmesinde eğitimin rolü çok büyüktür. Eğitim politikalarının toplumsal değişme sürecine ayak uydurması, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla birlikte ele almayı gerektirmektedir. Beşeri kapital, insana yatırım gibi kavramlar eğitime verilen önemi vurgulamaktadır. Bir ülkenin gelişimi, yapısal dönüşümü gerçekleştirmesine bağlı olarak ele alındığında işgücünün niteliği ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda insangücü kaynağının zenginleştirilmesi, okul

15-16 Ekim 1998 tarihinde Denizli Pamukkale Üniversitesince düzenlenen "4. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu"na bildirisi olarak sunulmuştur. ** (Doç.Dr.)Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

sisteminin genişletilmesine ve nüfusun giderek daha uzun yıllar okulda kalmasına bağlı olmaktadır.

I.ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER 1

.Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın konusu ve amacı kente göç etmiş ailelerin kentte karşılaştıkları sorunları, eğitime bakış açılarını ortaya koymaktır.

2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Denizli ilinde yer alan ilköğretim okullarıdır. Bu okullar içerisinde Denizli iline farklı coğrafi bölgelerden göç etmiş ailelerin çocuklarının çoğunlukla yer aldığı okullar tespit edilmiş ve bunlar arasından seçilen 3 ilköğretim okulunun (Karşıyaka, Hulusi Kulaklı, Esentepe) 4 ve 5. sınıflarında okuyan öğrencilerin aileleri belirlenmiştir. Basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılarak örnekleme girecek aileler tesbit edilmiş ve toplam 158 aileye anket uygulanmıştır.

3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma kuramsal ve uygulamalı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Kuramsal çerçeve için ilgili literatür taranmıştır. Uygulama için ilgili makamlardan izin alındıktan sonra anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayarda EPI istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

II. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmaya ilişkin bulgular aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur. Yer darlığı nedeniyle bulgulara ilişkin tablolara yer verilmemiş, özetleme yoluna gidilmiştir.

A.Sosyo-ekonomik ölçütlere göre göç eden ailelere ilişkin bilgiler

Uygulama sonuçlarına göre sorularımızı yanıtlayanların % 17.7 si kadın, % 82.3 ü erkektir. % 95.6 sı evli, % 4.4 ü duldur. Göç eden ailelerin çoğunluğu (% 64.5) 31-40 yaşlarındadır. Büyük kısmı köy kökenlidir (% 73.4). Kasaba kökenlilerin oranı ise % 21.5 dir. % 47.5 inin yaşamının büyük kısmı kentte, % 37.3 ünün köyde, % 15.2 sinin ise ilçede geçmiştir. Dolayısıyla Denizli'ye göç eden ailelerin büyük kısmının kırsal kökenli olduğu ve yarıya yakınının yaşamlarının büyük kısmının da kırsal kesimde geçtiği söylenebilir. Ailelerin % 43 ü

Ege, % 24 ü Doğu Anadolu, % 21.5 i İç Anadolu bölgelerinden göç etmiştir.

Ailelerin büyük kısmı çekirdek aile niteliğindedir. Evlenme yaşı genellikle düşük olup, yarıya yakını (% 49.4 ü) 17-20 yaş arasında evlenmiştir. Akraba evliliği düşük bir oranda görülmektedir (% 13.9). Ortalama çocuk sayısı 2 dir. Ailelerin büyük kısmı bakıma muhtaç çocuklarının olmadığını belirtmiştir. Bakıma muhtaç olanlar ise çoğunlukla ailenin yaşlıları tarafından bakılmaktadır. Ailelerin oturdukları konutlar çoğunlukla müstakil ev tipindedir (%53.8) ve yarıdan fazlası kendi evinde oturmaktadır (% 58.2)

Mesleki durumlarına baktığımızda % 62.7 sinin işçi, % 11.4 ünün esnaf, % 8.9 unun zanaatkar, % 7.6 sının da memur olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi düşüktür. % 72.2 si ilkokul, %12.7 si ortaokul, % 8.9 u lise ve dengi okuldan mezundur. % 5.1 inin ise okuma yazması yoktur. Eşlerin eğitim düzeyi de benzer durumda olup, zorunlu ilkokulun üzerinde eğitim alanların oranı son derece düşüktür (% 15.2). 1996 yılı rakamlarıyla aylık gelir ortalama 35 milyon ve üzeridir (% 45.6).

B. Göç ve Eğitim

Toplumlar kent toplumu olma özelliği kazandıkça endüstri ve hizmet sektörleri geliştikçe, bireylerin toplumsallaşması için okul sistemine duyulan gereksinim bir zorunluluk durumuna dönüşmüştür. Günümüzde çağdaş toplumlarda ebeveynler ya da diğer aile büyükleri yeni kuşağa yetişkinlik dönemi için gerekli olacak bilgi ve beceriyi aktarma konusunda yetersiz kalmaktadır. Aileler okul sistemine yardımcı bir konumdadır.

Özellikle gereksinimlerini karşılamayı köyde kendiliğinden öğrenebilen göçmenler kente geldiklerinde aynı gereksinimleri karşılayabilmekte güçlük çekmektedir. Kendiliğinden kültürleşme, kentlileşme için gerekli davranışları beraberinde getirmediğinden bireylerin kültürlenmesi kısacası bunları öğrenmesi gerekmektedir. Bireylerin yeni bilgi, beceri, tutum ve davranışları yeni yaşama biçimi geliştirmesini zorunlu hale getirmekte ve bu da eğitim ihtiyacı olarak belirmektedir.

Araştırmamıza giren deneklerin % 97.5 i çocuğunun ilköğrenim sonrası okumasını istediğini belirtmiştir. Yalnızca % 2.5 i ilköğrenim sonrası çocuklarının okumasını gereksiz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu oranlar bize kente göç edenlerin, kentte yeni yaşam biçimi geliştirebilme konusunda eğitime olan ihtiyacın farkında olduklarını göstermektedir. Göçle ilgili daha önce yapılmış araştırmalarda da başarı nedeni olarak

'iyi eğitim görmüş olma' gereği belirlenmiştir (Kartal 1983, Sağ ve diğerleri 1996:407).

Ailelerin % 76.6 sı çocuklarının üniversite eğitimi almalarını isterken, % 10.8 i lise ve dengi meslek okullarını bitirmelerinin yeterli olacağını düşünmektedir. Dolayısıyla yalnızca toplumsal dayatmaların değil, ailelerin bilinç düzeyleri, benimsemiş oldukları ilkeler, değerler ve amaçlar açısından kentlileşme özelliğinin görülmekte olduğunu söyleyebiliriz. Kalaycıoğlu'nun Ankara'da, Sağ ve arkadaşlarının Sivas'ta gerçekleştirdikleri araştırmalarda da kentsel göçmenlerin kız ve erkek çocuklarının 'sonuna kadar', 'en yükseğine kadar' okumalarını istemeleri ön plana çıkmıştır. Kayseri'de gecekondularda yapılmış bir başka araştırmada da ailelerin 'çocuklarının olanaklar elverdiğince daha yüksek bir eğitim alması' görüşünü destekledikleri saptanmıştır (Tatlıdil; 1989:111). Aileler böylece çocuklarının sosyal hareketliliğe daha hızlı bir biçimde katılacaklarına inanmaktadırlar. Öğrenim düzeyinin yükselmesi ile çocukların daha iyi bir meslek daha iyi bir gelir ve prestij sağlayan konuma gelebilme şanslarının daha yüksek olduğunu düşünen aileler bunun da okullaşma yoluyla bireysel yeteneklerin geliştirilmesine bağlamaktadır.

Ailelerin eğitime verdikleri önem bağlamında çocuklarının öğretmenleri ile sık görüşmeleri beklenmektedir. Araştırma bulgularımıza göre, ayda bir kez görüşenler % 19, her dönem bir kez görüşenler % 17.1 oranındadır. % 49.4 ü ise yalnızca öğretmen çağırıldığında okula gitmektedir. Toplumun istedik bilgi beceri ve davranışların öğrencilere kazandırılmasının okul vekile işbirliği çerçevesinde gerçekleşeceği gözönüne alındığında, velilerin öğretmenlerle yaptıkları görüşmelerin beklenen sıklıkta gerçekleşmediği söylenebilir. Tatlıdil Pin Kayseri'de gecekondular üzerine yaptığı araştırmada da aile reislerinin çocuklarının devam ettikleri okul ile ilişkilerinin okul-aile-öğrenci etkileşimi içinde yok denecek kadar az yer tuttuğu, hane reislerinin okul yönetimi ve öğretmenlerle karşılıklı ilişkiden kaçındıkları saptanmıştır (Tatlıdil; 1989:115-121). Bu durumda gecekondular ailelerinin çocukların okuldaki başarılarını devamlı kılacak etkin önlemler almadığı ya da bu konuda çaba harcamadığı düşünülebilir.

Günümüz kent toplumlarında eğitim, sosyal ve ekonomik bağlamda hızlı bir değişim içinde olan kentsel yaşama uyum ve kentsel değişimin yarattığı ekonomik koşullarda üretken insana yönelmiştir. Özellikle göç yoluyla yoğun nüfus kazanan kentlerin, kentlileşme sorunlarını çözebilmede eğitime

ayrıcalıklı bir konum tanınmaktadır (Tatlıdil; 1997:60 l).Endüstri toplum kültüründe toplumsal yaşamın düzenlenmesinde vazgeçilmez bir sektör konumunda olan eğitim, karşılaşılan toplumsal sorunların eğitim politikalarındaki uygulamalarla kontrol edilebilmesini de sağlamaktadır.

C. Göç ve Kentlileşme

Göç olgusuna bireysel açıdan yaklaşıldığında yer değiştirmenin çok yönlü işlevi bulunmaktadır. Kişiler yeni yerlere giderek öncelikle yararlanabilecekleri fırsatların sayısını arttırmaktadır. Yer değiştiren kişi mesleki ve sosyal hareketlilik sağlayabilmektedir. Göç ederek yeni bir yaşam biçimi seçebilmektedir (Tekeli; 1998:11). Toplumsal araştırmalarda genellikle birey yerine aile bazında göç olgusuna yaklaşma geleneğinden hareketle göç eden ailelerin yer değiştirmeye bağlı değişik yönlerdeki değerlendirmeleri üzerinde durduk.

Ailelerin kente göç nedenleri araştırıldığında ilk sırayı % 51.9 ile çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlama isteği, ikinci sırayı % 16.5 ile daha iyi bir iş olanağına kavuşma isteği, üçüncü sırayı da % 15.8 ile daha iyi bir yaşam standardına ulaşma isteği almaktadır. Dolayısıyla ailelerin kente göç etme kararını almalarında ilk sırayı eğitimin alması çocuklara daha iyi bir gelecek sağlama konusunda kentteki olanakların kırsal yörelere oranla daha iyi olmasıyla ilişkili olarak düşünülebilir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Denizli'ye göçün büyük kısmı Ege bölgesinden, özellikle de Denizli kırsalı ve komşu illerden gerçekleşmiştir. Bu bağlamda göç Denizli'nin sunduğu olanakların genişliği ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Yapılan bir araştırmada da görüşülen kadın ve erkeklerin % 92 sinin çocuklarına daha iyi bir yaşama sağlamak amacıyla kente göç kararını aldıkları belirtilmektedir (Karpaz; 1976:35-36)

İçgöç olgusuna toplumun değişmesine uyum mekanizmalarından biri olarak baktığımızda uzun dönemde toplumdaki gerilimleri azaltıcı bir olgu olduğunu düşünmek gerekir (Tekeli; 1998:16). Ancak göçün kısa dönemde yarattığı sorunlar da yok değildir. Ailelerin kentte karşılaştıkları en önemli sorun % 34.8 ile konut sahibi olma, % 22.8 ile iş bulma olarak belirlenmiştir. Öncelikle barınabileceği bir konut edindikten sonra çözümlenmesi gereken en önemli sorun iş bulma sorunudur. Kırsal kesimden göç edenlerin eğitim düzeylerinin düşük olması niteliksiz işgücü olarak kentteki istihdam olanaklarını kullanma konusunda yetersiz kalmalarına neden olabilmektedir.

Kente göç edenler genellikle kiralarnın nispeten düşük olduğu kenar mahallelerde yerleşmektedir. Kentlilerin yaşadıkları 'daha iyi' olarak ifade edilen mahallelere taşınmayı isteyenler % 77.2 oranındadır. Ancak köylü nüfusun kente gelmesi ve emeğini arz etmesi ve hatta iş bulması onun kente uyumu için yeterli olmamaktadır. Kültürel bir değişim geçirmesi, kentli yaşam kalıplarını benimsemesi, kentin fırsatlarını değerlendirebilmesi gerekmektedir. Bu ise kısa sürede gerçekleşen bir olgu değildir. Birkaç nesil gerektirmektedir (Tekeli; 1998:17).

Yapılan araştırmalar kente yeni gelenlerin eski gelenlere göre kent yaşamından daha fazla memnun olduklarını göstermektedir(Karpat; 1983:88-89). Genellikle kırdan kente gelmiş gecekonduda yaşayanların, kentin diğer bölgelerinden gelmiş olanlara göre hallerinden daha fazla memnun oldukları ve koşulların daha da iyileşeceği konusunda iyimser oldukları belirlenmiştir. Araştırmamızda kente göç edenlerin % 84. 8 inin geldikleri yere geri dönmeyi istemedikleri ve kent yaşamını daha iyi olarak değerlendirdiklerini saptadık. Bu durum ailelerin Denizli'ye kaç yıl önce göç ettikleriyle de ilişkili olarak düşünülebilir. Ailelerin % 65. 7 si 11 yıl ve üzeri bir süredir Denizli de yaşamaktadır. Dolayısıyla örneklemimize giren ailelerin kente ilişkin yaşam tarzını ve kentte faydalanabilecekleri olanakları bu süre zarfında az çok öğrendiklerini ve kenti daha iyi değerlendirdiklerini düşünebiliriz. Kente göç edenlerle ilgili bir başka araştırmada da çoğunlukla 10-15 senedir Ankara'da yaşayanların kent yaşamına uyum sağlamaya elverecek bir süredir büyük kentte yaşadıkları belirtilmektedir (Kalaycıoğlu; 199 :265)

Kente göç eden tarımsal işgücünün kentsel işgücüne dönüştürülmesi, eğitim ve uzmanlaşmayı gerektirdiğinden öncelikle mesleki ve teknik eğitim ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Eğitim ekonomik işlevi gereği bu bireylere meslek kazandırmak durumundadır. Toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında istihdam temel etmenlerden birisidir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi kırsal kesimden kentlere göç edenler yeterli eğitim alamadıkları için istenen niteliklere sahip olmaktan uzaktır.

Kente göç edenlerin kentte iş bulmalarında en çok akrabalarından (% 28.5) ve hemşehrilerinden (% 11.4) yardım aldıkları saptanmıştır. Bu da bize kente aynı yerleşim yerlerinden göç edenler arasında dayanışma duygusunun kuvvetli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla akrabalık ve hemşehrilik kente gelenlerin kullandığı bir iş aracı olmasının yanı sıra kente uyum için bir güvence olarak da görülmektedir. Özellikle

hemşehrilik bağının en bilinen yanlarından biri ekonomik olanıdır. 'Şehirlere göç edenlerin en öncelikli gereksinimlerinden birisi iş olarak karşımıza çıkmakta ve akrabalık bağlan zaman içinde sarsılsa dahi hemşehrilik bağı bu fonksiyonuna devam etmektedir' (Ayata 1991, Heper 1996, Tekeli 1982).

III:SONUÇ

Elimizdeki bu sınırlı verilerden çıkarak birkaç önemli noktaya değineceğim. Öncelikle araştırmamızda görüşülen ailelerin büyük kısmının eğitim ve mesleki düzeyleri düşük olmasına karşın eğitime önem verdikleri ve çocuklarının eğitimlerini sonuna kadar sürdürmelerini istedikleri görülmektedir. Nitekim ailelerin göç kararını almalarında ilk sırayı çocuklarının eğitim imkanlarından yararlanabilmesi isteği almaktadır. Özellikle kırsal kesimde eğitim olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle niteliksiz işgücü konumunda kalan kent göçmeni aileler çocuklarına sınırlı da olsa eğitim, iş, meslek fırsatları yakalayabilme konusunda bazı olanakları yakalayabilmektedirler. Ancak aileler çocuklarının okuldaki başarılarını devamlı kılacak etkin önlemler alma konusunda aynı duyarlılığı göstermemektedirler.

Günümüzde hızlı toplumsal değişme ve bu değişime uyum sorunları bilim ve teknolojinin kullanılabilmesi ve eğitim sistemine aktarılabilmesi ölçüsünde çözümlenebilir görünmektedir. Bu bağlamda toplumsal sorunların çözümlenebilmesi, eğitim sisteminin felsefesi, amaç ve ilkeleri açısından dinamik bir yapıya kavuşturularak, insan kaynağını bilimsel çerçevede yeniden yapılandırmasıyla ilişkili görünmektedir. Özellikle kente kırsal kesimden göç ederek gelenlerin eğitim konusundaki eksikliklerinin esnek, etkili ve dinamik bir yaygın eğitim politikasıyla giderilmesi gerekmektedir. Okul sistemi içinde edinilen bilgi ve becerilerin kentsel değerlerin ön koşulu olduğu düşünülecek olursa eğitimin yalnızca okul sistemi ile değil, kent ortamında yaratılan ilişkiler sisteminde de ele alınması gereği ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

Kabadayı Reşide (1996) 'Kente Gelenlerin Eğitim İhtiyacı' **Toplum ve Göç** 2. Sosyoloji Kongresi,Ankara, DİE Matbaası Yayın no 5

Karpat Kemal (1976) **The GecekondurRural Migration and Urbanization**, Cambridge U. Press, Cambridge

Sağ Vahap ve diğerleri (1996) 'Sivas'ta Göç Olgusunun Siyasal Katılma Üzerine Etkileri' **ToplumveGöç** 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, DİE Matbaası, Yayın no 5

Tatlıldil Ercan (1996) 'Hızlı Kentleşmenin Eğitim Politikaları Üzerine Etkileri' **Toplum ve Göç** 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, DİE Matbaası, Yayın no 5

Tatlıldil Ercan (1989) **Kentleşme ve Gecekondular** İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi

Tekeli İlhan (1998) Türkiye'de İçgöç Sorunsal Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi' **Türkiye'de İçgöç** İstanbul, Tarih Vakfı